

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General Barceló, —1.—2.ª

PALMA DE MALLORCA

LA AURORA

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca l'amo Andreu Alcover, Plaça del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar y Fontdevila Brossa.

Surt cada dissapte per donar ventim i altres herbes a n-es qui s'ho guany

Parla En Revenjoli. Escoltau i oïren

Tabac

N'hauem de d'arrambar una mica, i d'aquell que's fuma ab pipa, an es grans esguerrats d'anticlericals, per que's fa massa necessari per lo destrempats que van, desteixinantse per servir meravellosament En Barrufet, causa de totes ses causes des mals del mon. Vaja, idò, si'ls atabacam una micoya an aqueys estrelles d'anticlericals.

I

Es natural qu'acabi així.

¿Sabeu aquell tal Murri, capellà escomunicat del Papa per modernista, que devers es setembre de 1910 se'n vengué a endoyar per Espanya i s'aplegá ab aquell altre aliardó d'En Pey Ordeix? Idò duyen s'altra dia's diaris que s'ha de casar, per lo civil, com se suposa, aplegantse com s'apleguen es cans i ses cusses, ab sa seua..... pertefè. Es capellans que's fan heretges, sempre solen acabar així, com es cavalls i es muls, que no tenen coneixement.

II

Com es que's republicans son contraris de que's llevi an es diputats lo des suplicatoris.

Sa lley posa que's Diputats, com a Representants de sa Nació, han de porer dir lo que trobin en totes ses coses de Govern, i per res que diguen d'això, fent de diputats, no les puguen processar sense autorisació des Congrés. Això no estaria mal posat si no hi hagués haguts massa diputats que n'han abusat. Quant vé's cas d'haver de processar un diputat, es jutge dirigeix an es Congrés un ofici suplicatori demanant per porer processar tal diputat. Es Congrés lo que fa, es negar es permis o no contestar res, i es diputat resulta escápol de s'acció de sa Justícia. ¿I qu'ha resultat d'aquí? Que sobre tot es diputats republicans i alguns que no hu son, veyent que tenien cera del Corpus i carta blanca, han feta qualsevol barbaritat i llavò se son declarats directors i responsables de tot es seus periòdics, i així aqueys han pogut publicar qualsevol cosa, ben segurs de que no hi hauria qui'ls aplicás la lley. La cosa es arribada a tal extrem pe'sa poca vergonya des republicans, que hi ha hagut un moviment d'opinió pública tan fort, que's Govern ha hagut de presentar a ses Corts un Projecte de Lley per tayar de rel tals abusos inaguantables, posant es processament de Diputats i Senadors exclusivament en mans des Tribunal Suprem.

Es republicans, tant es conjuncionistes com es lerrouxistes, com son

es qui n'están más soyats d'aqueys abusos, se son alsats contra tal Projecte de Lley i hi volen fer una oposició rabiosa. ¿Com no s'han d'oposar es diputats republicans a que's corregesca aqueix abús des suplicatoris, si per exemple contra N'Emilià Iglesias n'hi ha més de 70 d'oficis de Jutges demanant per processarlo, i contra N'Azzati n'hi ha molts més, i contra En Lerroix i En Soriano n'hi ha també una mala fi. Així son partidaris de sa Lley es republicans: ells s'umplen sa boca de dir que volen sa lley en tot i per tot; pero es grans polissardos i desenfreits només la volen en lo que les convé; en lo que los contraria i els-e captura de fer arrieses i barbaritats, no la volen gens gens gens. ¿Quin grapat de polisses!

III

I sa República Francesa ¿que no es un Govern civilisat?

¿No diuen ara's republicans que s'aplicar sa pena de mort es exclusiu des pobles senyatges i des Governes tirànics i barbatxos? ¿Com es idò que sa República Francesa, que, segons es nostros repñicans es es derrer mot de sa ciencia i de sa civilisació, aplica continuament sa pena de mort? Fa una quinzena de dies a París la Justícia va fer tayar es cap i es coll, guillotinantlo, un assassí, sensa que a negú ocoregués demanar que l'indultassen? Ara dia 4 a Marsella també sa Justícia n'ha fet guillotinar un altre d'assassí. Com se suposa, de tot això es paperots republicans no n'han dit un mot. Sa questió es que's beneys que'ls-e lletgeixen, no sapien que ses nacions més civilisades i que van més avant, mantenen i apliquen billo billo sa pena de mort, convençudes com están pe's esperiencia de que sols aqueixa pena es capaç de fer por i de capturar es criminals.

IV

Sa vaga revolucionaria de Lisboa

An'es dir des republicans, Portugal, des que hi aficaren sa republica, forsat havia d'esser un paradís, tothom havia de manetjar es diners a palades i esclatar de gaubansa i felicitat, anant totes ses coses deu mil vegades millor que no voldrien. Així juraven i perjuren es nostros republicans que succeia a Portugal, quant aquesta setmana passada esclatá a Lisboa una vaga general, tan feresta que's Govern hagué d'omplir de tropes es carrers i d'artilleria es punts estratègics de Lisboa per singlar granat es vaguistes, que tiraven bombes, i capturaven sa circulació des tranvies, aplicant, com a bons republicans, sa pena de mort an ets agents d'orde públic que tractaven de mantenir s'imperi de sa Lley. De manera que's Go-

vern republicá de Portugal, per mantenir s'orde públic, hagué de fer us des fusells i de s'artilleria i posar presos més d'un milenar de vaguistes, just així com e-hu fan es Governes monárquics sempre qu'esclata una revolució. I la cosa se posá tan bruta a Portugal que ses nacions que hi tenen súbdits i interessos, per protegirlos e-hi hagueren d'enviar navilis de guerra, i fins sa parlá d'intervenció estrangera. Una de ses coses ferestes que's posaren de manifest, es s'horrible indisciplina i desgavell formidable que mina i roega s'exercit, fins a s'estrem de que es Carbonaris o voluntaris de sa llibertat feren causa comuna ab sos revolucionaris; i es Govern va haver d'apellar a remeys estrems per aufegar aquell moviment de tan mala rel. I ¿per que s'es moguda tal vaga a Lisboa? ¿Per que la gent se cansá d'estar massa bé? Tot lo contrari, perque's trebayadors creuen que sa República no'ls ha arretglat res, i qu'están tan malament com may porien estar ab sa monarquia. I ara anaulos a dir an es vaguistes de Lisboa que sa República es sa pau, s'orde, sa bona administració i sa gaubansa per tothom!

Es dimegres i es dijous de s'altra setmana ja n'arribaven noves de sa vaga revolucionaria de Portugal; pero ni es paperot republicá ni's socialista de Ciutat no'n digueren mitja parauleta dissapte passat. Se'n gorderán prou de dir lo que hi hagut a fi de que's seus lector betzols no obri-guen ets uys sobre lo que poren esperar de sa República.

V

¿Ay no tornarán pujar?

Es paperot *El Ideal*, duyt de sa rabia feresta que té d'En Maura i d'En Lacierva, s'inventa tot una rondaya, suposant que pe'sa festa del Rey (23 de janer) estava tot compost per pujar es conservadors formant Ministeri En Maura i En Lacierva, pero que s'actitut d'oposició formidable que prengueren es republicans i tot el país, e-hu aturá, i que En Maura i En Lacierva s'hagueren de pegar un cop a la barra, demostrantse una volta més que sa Nació no los vol en via neguna i que no tornarán pujar pus. —Pero ¿d'ont se treu es paperot republicá que tot estigués preparat per entrar En Maura i que's país en massa hu aturás? ¿Aont consta qu'En Maura demanás es Poder? En-lloc. ¿No'n protestaren totes periòdics conservadors de que's seu partit, ni es seus prohoms i caporals e-hi tenguesen art ni part ab aquell rumrum que dia 22 i 23 de janer se va moure sobre que's Govern d'En Canalejas estava en crisis i qu'aaaven a pujar En Maura i En Lacierva? Es ver qu'aquells dies es Ministres, co-

mensant p'En Canalejas, anaven preocupadíssims i que feyen just lo que solen fer es Ministres com están per caure; pero ¿quina culpa en tenien de tot això En Maura ni En Lacierva? ¿Que hi porien fer ells si En Canalejas es un nirviós que devegades li basta un basta un no-res per pegarli s'esteri? Devant s'actitut de sa prensa conservadora i des caporals des Partit, allò passá i s'esveí com a fam de formetjada, i En Maura dins ses Corts pogué dir ab tota veritat que no era estat res, i es metteix Pau Iglesias regonegué que tot allò que deyen de sa crisis, era una farsa.—Pero ara mos surt *El Ideal* jurant i perjurant que no es ver que fos una farsa, que es ben ver qu'En Maura volia pujar a tota ultransa. I s'empenya ab això perque, com realment En Maura no es pujat, ara pot dir an ee bereyols que'l lletgeixen:—¿E-hu veys com no ha pogut pujar En Maura? ¿e-hu veys com es republicans, que som tota sa nació, l'hem aturat de pujar? ¿No, no tornarà pujar pus!

En Maura, jo escriguedoretjos de *Et Ideal!* a pesar de tots es vostros estufornos i bravetjera, pujará i deu més, en esser hora; i uoltros vos ne guardareu com de caure de demandarvos gens gens gens; i aqueixa llengneta vostra tan falaguera ara, in vos haureu de posar allà ont no die, per no embrutar es net.—¿No dèyeu uoltros també fa set o vuyt mesos qu'aturaríeu En Canalejas de fer guerra an el Marroc? que no li deixariu durhi ni un soldat ni despararhi un trist fusell? perque, si provava de ferho, uoltros vos alsariu i el dimoni hi ballaria de capoll i se'n duria ses titeres? ¿Com es, idò, que's Govern ha pogut ocupar Larache i Alcazarquivir i fer guerra a Melilla des setembre [ensá, i a uoltros encara no us ha llegut provar d'aturarho? Ah! es que uoltros republicans sou l'è per fer navegar sa llengo; pero com sa tracta de posarhi's dits, feys fetxide com ses armes de foc esfondrades, que ja només serveixen p'ets *Adobacosis-i-ribells-i-ferro-vey*. Per això es país, sa nació espanyola fa tants d'anys que vos dona carabassa i ses portes p'ets uys.

Voltros sí que no entrareu may, en no esser adins l'infern, en morirvos, si no vos sou convertits ben bé abans de fer es derrer baday. ¡Amèn que tots vos convertisseu d'hora! ¡Amèn! ¡Es sa caritat cristiana que mos ho fa dir!

VI

Mentiu, «companys»!

P'es socialistes parlam, que dissapte tengueren pit per dir demunt es seu paperot que's *Clero* a Espanya es «inviolable», que's Govern no permet

discutir-lo ni pertocar-lo en res ni per res. Així meteix se'n necessita de... *frescura* per entaferrar una mentidassa així, una gent que mil vegades han dites ses mil brutors, ses mil infames des Clero, lo més lleix i horrors que's puga dir de negú. ¡I sortirem ara que's Clero dins Espanya es inviolable! Es qu'aquels *companys* socialistes se veu que no'n paguen part de ses mentides, i per això no eis-e vé a un ratx.

VII

Es socialistes contra s'igualdat de tots davant sa llei

Si, també es *companys* de *s'Obrer Balear* son contraris de que's pos retgit a s'abús des *suplicatoris*. Es natural: com En Pauet Iglesias en té també una mala fi de causes demunt ses costelles i altres tants d'oficis de jutges que demanen per processarlo, perque ha donat motiu sobrat a cada jutge per aplicarli la Llei,—per això ets escriptadors des paperot socialistes volen que no'e toc tal abús, volen *s'impunitat* d'En Pauetxo, que puga fer trucs i baldudes i trepitjar totes ses lleis i anar alloure. Ets altres espanyols hem d'estar subjectes a sa llei; En Pauetxo se'n ha de poder riure i no estar subjecte a cap.

Això es s'igualdat que porem esperar des socialistes.

VIII

S'escola layca fa aygo a França.

I tanta com en fa. A pesar des Govern francès haver foragitades totes ses Ordes Relligioses per que no fessen escola a al'lots ni al'lotes i tothom hagués d'anar a ses escoles layques, inimigues de Deu, que s'Estat paga.—es francesos, ets incréduls i tot, no van de tals escoles; i en funden per tot d'altres no-layques, aont envia tothom es jovent, i ses escoles infernals de s'Estat queden buydes. I çu'han fet es masons davant tal frecàs? Han presentada a ses Corts una proposició que's prohibesca tota escola que no sia de s'Estat. ¿Ay idò? ¡I això hu fan es qui's proclamen apòstols i estalons de sa llibertat! ¡Això es sa llibertat que permeten es masons an ets altres!—I çu'ha fet es President de Ministres de França davant tal pretenció des masons? Ha dit qu'ell no pot acceptar una tal cosa, però que protegirà s'escola layca fins allà ont puga.—De manera que a França i tot s'Escola layca no pot anar ni en rodes! ¡E-hu sentiu, grans betzolarros que la defensau?

DE TOTES ERBES

Uey republicanetxos de Sóller i de Mluch-major i socialistetxos de Ciutat!

May mos ho hauriem cregut qu'anásseu tan poc de pica ab això de l'Inquisició. Fa mesos i mesos que vos ne donam d'Inquisició pe'sa mare i pe'sa fia, per la de'tra i per l'esquerra, més que no'n voleu, i voltros íben alerta a badar boca! Si ab això vos pensàveu cansarros, ¡ja hu veys si hi anàveu calats per a'rgo. No res, seguïrem avuy allà ont deixàrem es ray dissapte passat.

§ 11

S'acaba allò de ses Victimes de l'Inquisició.

Si, ja es hora d'acabarho, donant una mica de relació de lo que consta que feren algunes altres Inquisicions, de lo qual se pot coletgir lo que farien totes plegades en materia de castigar s'heresia i apostasia.

Inquisició de Llerena.—Ja vérem que primer s'establí en es monestir de Guadalupe (any 1485) i llavò la passaren a Llerena, aont ja funcionava l'any 1506, abrigant el seu districte les diòcesis de Placencia, Coria, Badajoz i els territoris de les Ordes Militars. Les claricies que donam son tretes de Garcia Rodrigo (T. II, p. 268-9), Menendez y Pelayo (*Heterodoxos*, T. II, p. 540-46), Páramo (*de Origine Inquisitionis*, L. II, Tit II c. IV), Vic. Lafuente (*Hist. de las Soc. Secr. de Esp.* T. I, § XII) i D. Nicolau Diaz Perez dins el tom *Extremadura de l'obra Espanya, sus Monumentos y Artes, su Naturaleza é Historia*, p. 604-619. Aquest Diaz Pérez es un contrari furios del Sant Ofici. Ja digüerem que del temps qu'aquesta Inquisició fou a Guadalupe, sols consta que hi hagué entre tots ets «Autes» que s'hi celebraren 16 «penitenciacions» i 77 «relaxats» an es Bras Civil. Devers l'any 1506 se sap que hi hagué un *Aute* ab alguns «penitenciacions» i un «relaxat», sense qu'ha'hem pogut aclarir quants foren els «penitenciacions». Se tractava d'una partida de «judaisants» qu'havíem profanades *Hosties Consagrades* i imatges del Sant Crist i de la Mare de Deu. L'any 1577 hi ha memoria d'un

Aute de Fe aont sortiren 16 «penitenciacions» per *iluminisme*, tots capellans, frares i beates i un sabater. Ets anys 1601, 1602 i 1603 hi tornà a haver *Autes* ab una partidre de «penitenciacions», no hem pogut aclarir quants, casi tots capellans i frares, i cap «relaxat». L'any 1662 torna haverhi un *Aute* ab una partida de reus d'«*iluminisme* i luxuria, això es, alguns «penitenciacions» i alguns «relaxats», sense qu'ha'hem pogut enderdellar quants n'hi hagué de cada casta. L'any 1664, un altre *Aute* ab dotze «penitenciacions» «judaisants» i cap «relaxat» en persona i un *ab estatua*, qu'era fuyt i no'l pogueren aglapir. Passen llavò una xixantena de anys sense noves de cap *Aute* fins que diu 30 de novembre de 1722 n'hi ha un, aont surten 19 «penitenciacions» i cap «relaxat». Dia 26 de juliol de 1723 apareix un altre *Aute* ab 2 «penitenciacions» i cap «relaxat». Dia 11 de matx de 1725 n'hi hagué un altre ab varis reus sense qu'ha'hem pogut endardellar quants foren es reus ni ses penes que'ls imposarem. Igual fosca mos rodetja respecte d'un altre *Aute* de dia 24 d'agost de 1725. N'hi hagué un altre dos dies més tart, aont surten 10 «judaisants» «penitenciacions» i cap «relaxat». No hem trobades noves d'altres *Autes de Fe* a Llerena. ¿Posa més victimas d'aqueixa Inquisició s'historiador Diaz y Pérez, tan contrari com se demostra? ¡Que ha de posar ell! Posa sa llista falsíssima de totes ses *victimias* de l'Inquisició en general que's va inventar es gran noningú d'En Llorente i fe't si't vols fer. De manera que a tots ets inimics de l'Inquisició los ne pren així: com se tracta de concretar, de donar fites netes de ses «victimias», tots fan aygo i ets ous en-terra. Lo bo es qu'aqueix Diaz y Pérez té qu'haver de confessar que «a's primers anys qu'actuà es Tribunal Relligiós a Extremadura, més semblava que l'havien posat per castigar es meteixos esglesístics que no's delictes que cometien es seglars». Això demostra que l'Inquisició no la posà's Clero per oprimir es poble, com diuen, mentint, progressistes i masons; es capellans eren es primers qui ballaven si no feyen bonda.

Inquisició de Murcia.—La posá definitivament el gran Cisneros l'any 1509;

tenia par districte tot es reyne de Murcia. De tot d'una s'apuraren tots es remeys de persuació; se formaren processos, però's sobre-segeren, i no hi hagué *Autes* fins l'any 1557. ¡Se passaren 48 anys sense dictar cap sentència! En Llorente meteix se veu obligat a confessarho. Dia 7 de juny de 1557 e-hi hagué un *Aute* ab 43 «penitenciacions» i 11 «relaxats», que's Bras Civil les doná *volta de garrot*. Dia 12 de febrer de 1559 e-hi hagué un altre *Aute* ab 43 «penitenciacions» i 30 «relaxats». Dia 4 de febrer de 1560, un altre *Aute* ab 22 «relaxats» *ab estatua*, qu'eren fuyts i no'ls aplegaren, 14 «relaxats» en persona, que's Bras Civil les doná *volta de garrot*, i 29 «penitenciacions»: eren protestants, judaisants, mahometisants, blasfems, poliandres, reus de comere carnal ab germanes i altres *erbes*. Dia 8 de setembre de 1566 e-hi hagué un altre *Aute* ab 48 «penitenciacions» i 16 «relaxats» per crims per l'estil des de s'*Aute* anterior. Dia 15 de mars de 1562 e-hi hagué un altre *Aute* ab 73 «penitenciacions» i 23 «relaxats». Dia 20 de matx de 1563 apareix un altre *Aute* ab 47 «penitenciacions» i 17 «relaxats». Dia 10 de desembre de 1564, un altre *Aute* ab 48 «penitenciacions» i un «relaxat» en persona i 11 *ab estatua*, qu'eren fuyts i no'ls havien poguts aglapir. Dia 9 de desembre de 1565, un altre *Aute* ab 46 «penitenciacions», 4 «relaxats» en persona i 2 «relaxats» *ab estatua*, qu'eren fuyts. Dia 8 de juny de 1567, un altre *Aute* ab 48 «penitenciacions» i 6 «relaxats». Dia 7 de juny de 1568, un altre *Aute* ab 35 «penitenciacions» i 25 «relaxats». L'any 1575 apareix un altre *Aute*, sense qu'ha'hem pogut aclarir quants de «penitenciacions» ni «relaxats» e-hi hagué. Llavò venen 195 anys sense noticia de que hi hagués cap *Aute*. Es segur que n'hi degué haver, però sense «relaxacions» an es Bras Civil, i per això no'n quedá memoria. En trobam un d'*Aute* l'any 1770 contra *iluminats* (capellans y ermitans) ab sis o set «penitenciacions», no hem pogut precisar el nombre. Aqueixa plena de «penitenciacions» i «relaxats» desde l'any 1557 fins a 1568 eren casi tots antics moros i jueus *convertos* que renegaven de sa Fe cristiana i llavò protestants, blasfems, profanadors de *Hostias Consagrades*, casats ab dues o tres o més an es meteix temps, bruixots i altres *erbes* per l'estil. N'hi havia tants de *convertos* apòstades devers l'any 1567 que'l rey En Felip II demaná i conseqüí del Papa que aquells que's confessassen espontaniament i se penedissen, les poguessen «reconciliar» en secret i sense «confiscació de bens». Això es una de tantes proves de qu'En Felip II no era ni d'un bon tros tan cruel com diuen, i que no feya *pitjar*, sino *suavisar* es procediments inquisitorials.—Ses claricies que donam d'aqueixa Inquisició de Murcia son tretes de Garcia Rodrigo, T. II, p. 322-33; *Heterodoxos*, T. II, p. 450 i 663-4; Cappa, p. 76; i *Diccionario-Hispano-Americano* Barcelona, 18 87, T. II, p. 1000, v. *Autes de Fe*. Es nombre de victimas d'ets Autes de Fe de 1557 fins a 1568 es pres d'aqueix *Diccionario*, que no es gens de fiansa perque sol prendre ses claricies d'En Llorente, més mentider que ses mentides.

Inquisició de Granada.—La posaren tot d'una (any 1483) a Jaen i l'any 1526 la passen a Granada. Son districte era ses diòcesis de Jaen, Guadix i Granada, *Adelantamiento* de Cazorla, Ardiacanat de Alcaraz i la vila de Beas. Ses fonts d'ont treym ses claricies son Fr. Prudenci Sandoval *Vida i Hechos de Carlos V*, Part. 1.ª, L. XIV, § XVIII; Cappa, p. 76; *Heterodoxos*, T. III, p. 92-5; Garcia Rodrigo, T. II, p. 257-67; *Historia de Granada* de D. Miquel Lafuente Alcántara, T. IV, p. 224-26. Aquest autor es contrari a l'Inquisició. —¿Que va fer a Granada el Sant Ofici? Trobam nota de tots aqueys *Autes*: Dia 12 de febrer de 1528 n'hi hagué un, però no hem pogut endardellar quants foren es «penitenciacions» ni si hi hagué «relaxats». L'any 1563 n'hi hagué un d'*Aute* contra mahometisants (que s'eren fets moros, de Mahoma) i en

«relaxaren» an es Bras Civil, no hem pogut aclarir quants. Dia 27 de mars de 1593 n'hi hagué un altre ab 86 «penitenciacions», 5 «relaxats» en persona i 5 «relaxats» *ab estatua*, qu'eren fuyts. L'any 1595 n'hi hagué un altre ab 49 «penitenciacions» i cap «relaxat». Dia 21 de desembre de 1627, un altre *Aute* ab 58 «penitenciacions» i 4 «relaxats». Dia 6 de desembre de 1654, un altre *Aute* ab 12 «penitenciacions» i cap «relaxat». Dia 22 de novembre de 1716 n'hi hagué un altre ab una «penitenciació» i cap «relaxat»; tal «penitenciació», era una beatul'la que fingia tenir ubertes ses *cinc llagues* del Bon Jesús con Sta. Catalina de Sena. L'any 1721 n'hi hagué un altre ab un «penitenciació» i cap «relaxat». Dia 18 de desembre de 1735, un altre *Aute* ab 2 «penitenciacions» i cap «relaxat». Dia 27 de janer de 1778, un altre ab una «penitenciació» i cap «relaxat»; quatre dies més tart un nou *Aute* ab un «penitenciació» i cap «relaxat». En Menendez Pelayo (*Heterodoxos*, T. III, p. 96 in nota) posa més *Autes* a Granada durant es sigle XVIII, sense espressar quants de «penitenciacions» e-hi hagué ni res de «relaxats». Aqueys *Antes* foren dia 30 de matx de 1722, 31 de janer, 20 de juny i 24 d'octubre de 1723. Això son ses *victimias* qu'hem trobades de l'Inquisició de Granada. Qui'n sap més, de veres, no de «suposades», que hu diga.

Inquisició de ograño. La posaren tot d'una a Durango, sa primera des sigle XVI la passaren a Calahorra i l'any 1570 a Logroño. Es seu districte eren Vizeaya, Guipuzcoa, Alava, Rioja, territoris de l'Abadia de Alfaro, Vicaria de Agreda, «Montes de Oca» i Navarra. Ses fonts d'on prenim ses claricies son Garcia Rodrigo, T. II, p. 334-50; *Heterodoxos*, T. II, p. 662-68; T. III, p. 93-94; Madrazo, Navarra y Logroño de l'obra *Espanya y sus Monumentos etc.* T. I, c. VI; Vic. Lafuente, *Hist. de las Soc. Secr.* T. I, § XIII; *Diccionario-Hispano-Americano*, T. II, p. 1000 v. «Autes de Fe» Fr. Prudenci de Sandoval, *Vida y Hechos de Carlos V*, L. XVI, § XV; Cappa, p. 76.—E-hi ha poques noves sobre's primers actes d'aqueixa Inquisició. Sembla que fins l'any 1507 no més s'instruïren alguns processos de «judaisants» i «mahometisants». L'any 1507 e-hi hagué un «Aute de Fe» ab 29 «penitenciacions», tots bruixes i bruixots. L'any 1527 n'hi hagué un altre ab 37 «penitenciacions» i 5 «relaxats» en persona i 5 «ab estatua» entre «morts» i «fuyts». Tots eren bruixes i bruixots. E-hu destaparen dues al'lotes, i n'hi va haver devers 150 entre homes i dones que's denunciaren a sí meteixos. Només en processaren 50. Ses dones declararen qu'havien pecat ab el dimoni ab forme de bell-jove i de boc i, que volaven untantse es colzos, es genoyis i es balladors de ses cuixes d'uns auguents que feyen. S'escarment que feu l'Inquisició i un libre que'l Bisbe de Calahorra publicá contra «Superticions, malefics i sortilegis» donaren un mal cop a sa bruixeria, que romangué casi esveida, i no doná pus que fer fins l'any 1610. L'any 1593, dia 14 de novembre, hi hagué un altre «Aute» contra «judaisants», «mahometisants», casats ab dues an es meteix temps i lladres, homicides i sacrilegs: e-hi hagué 37 «penitenciacions», i 5 «relaxats» en «en persona» i 5 «ab estatua», entre «morts» i «fuyts». Dia 7 i 8 de novembre de 1610 e-hi hagué es «célebre «Aute de Fe» contra bruixes i bruixots, que resultaren an es meteix temps lladres, sodomites i assassins. Un d'ells confessá qu'ell havia mort un fuy seu, l'havia fet bossins i ets altres bruixots el s'havien empassolat; i sa seua dona havia donat verí a una amiga seua per gelosia. Altres dues bruixes havien morts infants, i una altra fins un fuy seu. Ses volades d'aquelles bruixes sens dupte eren imaginaries; però aquelles morts que feyen, eren ben reals. Sortiren a s'*Aute* 28 «penitenciacions» i un «relaxat», una dona, que li donaren «volta de garrot». Ab aquest «Aute» se pot dir que s'acabá sa «bruixeria» aguda, i l'Inquisició desde llavò ja no va «relaxá» negú per tal

crim, impositant a tals reus «assots» i altres penes i penitències per llarc. Sa dretoria del segle XVII e-hi hagué un «Aute» contra un capellà «molinosista», i l'any 1729 n'hi hagué un altre contra un «carmelita descals», també «molinosista». Dia 30 d'octubre de 1743 n'hi hagué un altre tot contra «molinosistes» (freres i monges que no havien feta gens de bona) que trobaren sabata de son peu; e-hi hagué una partida de «penitencians» sense cap «relaxat».

Hem donat conte de ses «víctimes» que consta que feren nou Inquisicions. Ses altres que hi havia no les hem pogudes estudiar com aquelles nou per falta de fonts aont anar a beure; pero podem assegurar que no feren més «víctimes» que ses Inquisicions de qu'hem donada relació. Lot lo qual demostra que ses «víctimes de l'Inquisició» no son ni d'un bon tros tantes com suposà En Llorente, i qu' això de que fossen tants de mils i mils i fins milions; com suposau voltros republicans de Sóller i de Lluchmajor i voltros socialistes de Ciutat, no son més que mils i mils i fins milions de mentides.

¿Vos basta per caldera, o grans caronyes, lo qu'hem dit de l'Inquisició en tants d'articles com e-hi hem consagrats? Digauho si'n voleu pus, qu'encara no hem acabada sa posta. Si no badau boca, noltros donarem es «ventim» per un altre vent. No ha d'esser tot per voltros tampoc. N'hi ha d'altres que n'han mesques, i seran servits. si Deu ho vol. JA-reveure!

¡De D. Gabriel nostro!

Per D. Gabriel Vidal parlam, que s'altra diassa demunt *La Almudaina*, ha tenguda sa mala hora d'anar a dir que s'escriure en prosa mallorquina es «un deport innocent» «sense finalitat possible», ¡vaja! una «innocentada» sense cap ni peus. ¡Ja hu val ab aquest D. Gabriel nostro! ¿Vol dir ara no podem escriure en prosa mallorquina? I ¿fins ara no s'ho ha tret D. Gabriel? ¡Quina llàstima que D. Gabriel, en lloc de néixer sa segona mitat del segle XIX, no fos nat an es segle XIII! Així hauria poguda fer s'obra de misericordia d'avisar el Rey En Jaume que no escrivés en prosa catalana sa seua *Crònica* immortal; i llavò també hauria pogut avisar el Bt. Ramon Lull que no hagués feta sa... *innocentada* de passarse tota la vida escrivint llibres i llibres en prosa mallorquina! ¡Quina llàstima que D. Gabriel no hagués viscut també an es sigles XIV i XV, i hauria poguts avisar aquells grans escriptors de llavò: En Bernat Metge, el P. Canals, En Juanot Martorell, el rey En Pere IV, En Ramon Muntaner, En Bernat Desclot, En Tomich, En Carroc, Mn. Buades, St. Vicens Ferrer i demés prosadors de casta grossa, catalans, mallorquins i valencians, que tots feren s'innocentada d'anarse'n a escriure en prosa catalana, que sembla talment es bon mallorquí que encara's parla a Mallorca! Si D. Gabriel les hagués pogut dir un mot des seus, les hauria alliberats sens dupte de cometre una tal pifia! ¿No es ver qu'es una llàstima tot això? I ara resulta que noltros, davant es resultat d'aquells grans escriptors que s'immortalisaren fent *prosa* com sa que mastegam a Mallorca, preferim seguir ses petjades d'ells que no's fconseys i ses sortides de D. Gabriel Vidal; perque, franquament, entre sa prosa del Bt. Ramón Lull i demés grans escriptors de sa nostra llengua catalana de Mallorca, i sa prosa forasterenca, castellanenca i baldufenca que mos entaferren es qui mos recomanen qu'escrivuem en castellà. mos estimam molt més sa «prosa» d'aquells que no sa d'aqueys. ¿Que hu sentiu, o insigne D. Gabriel Vidal castellanenc? ¡No hu deym per ofendre vos, pero tenim coratge de que sa

nostra «prosa» pagesa rónega mallorquina ha de viure una mica més que sa forasteranda de tots es qui pretenen que's mallorquí no serveix per escriure en prosa! ¡Bon re-punyal de llana, que no fa mal!

Després de lo de *La Almudaina*, mos es sortit D. Gabriel demunt *La Última Hora*, procurant espolsarse ses mosques que li amollà es conegut periodista i poeta mallorquí En Jusep Tous i Maroto sobre això de «sa prosa mallorquina»; i ha dit D. Gabriel que si «sa prosa d'En Ruyra, En Maragall i En Juan Alcover es cosa tan bona, no's deu a sa llengua catalana, sino an es gran talent d'aqueys escriptors capdals.

Ara compremem com es que an ets elets que mos volen convèncer de que no escrivuem en «prosa mallorquina», els-e surt una «prosa castellana» tan cremadora: es que no tenen talent. *Ahora lo comprendemos todo*, com diuen certs personatges de comedies castellanenes. ¡Ja hu val ab aquest D. Gabriel nostro!

Més ventays an En Juan Monserrat de Lluchmajor.

Haurem de continuar encivellant-n'hi a luf, quant no fos més que per donarli gust. Si, aquest betzol mos es sortit dissapte passat demunt es paperot socialista endressant un mot de despedida per D. Francesc Mulet, es seu primer contricant, i acaba dient que mos don de part seua comandacions per que continuem sa nostra tasca, això es, donantli ventays cada dissapte. Idò ventays tendrà a forfollos. ¡Bons estam noltros per arronsar nos davant es despreci que's contraris fingueixen envers de LA AURORA! LA AURORA s'hi es feta bona, es a dir, ha crescut una cosa fora mida ab aqueys despreis. Es que ja hi contàvem; es que ab ses nostres campanyes a favor de Deu i de ses coses de Deu may mos hem proposat conseguir s'apreci d'ets enemics de Deu i de ses coses de Deu, ni donarlos gens de gust, sino tot lo contrari.

Vaja, idò, escoltau, mestre Juan Monserrat de Lluchmajor, ses comandacions que LA AURORA segueix enviantvos sobre's Comte d'Espanya.

15.

Més sobre es com i es perque es liberals de l'any 20 la duyen taat des Comte d'Espanya.

Per esplicarho de manera que vos ne pogueu fer càrrec voltros que lletgiu LA AURORA i no teniu facilitat d'acudir a ses obres que'n tracten, moltes d'elles fora des vostro alcans i que vos durien una feynada de no dir de trobarles i més encara de lletgirles,—mos som estesos una mica sobre això de ses Cortes de Cadiz, perque venen a esser aqueixes Cortes es punt de partida des liberalisme espanyol, millor dit, de s'aparició des liberals com a tal partit dins es camp de s'actuació política d'Espanya, lo qual posa de manifest qui ereu ells, quines eren ses seues intencions i lo qu'Espanya i l'Església de Deu en poria esperar, i, per lo meteix, que ni ells porien agradar a un homo com es Comte d'Espanya ni es Comte agradarse d'ells.

Diguèrem dissapte passat que's liberals tengueren franc de conseguir de la Regencia, que llavò era es Poder Executiu, per quant el rey Ferrán VII estava tancat a Valencey ben endins de França, que's reunissen ses Cortes just ab ses Diputats de s'Estament popular, sensa contar per res es des dos altres Estaments, des Clero i la Noblesa. Ses Cortes espanyoles, tant a Castella, com a Leon, com a Aragó, com a Catalunya, a tots ets Estats d'Espanya, sempre

s'eren compostes de tres Estaments: Clero, Noblesa i Viles de *Vot en Cort*, això es, es poble. I aquí demostraren es liberals sa seua gran farsanteria: se deyen es restauradors de ses antigues Cortes espanyoles, que venien a ressucitar aquelles Cortes glorioses per esveir es mals sens nombre que mos havia dnyts s'absolutisme i redressar sa Nació, i comensaren per cap-xifollar s'idea mare de ses Cortes, escapant dos brassos des tres que aquelles Cortes havien tenguts sempre. I ¿per que feren això es liberals? ¿Per que comensaren per desfigurar i falsejar i desfer lo meteix que deyen qu'anaven a restablir com únic medi d'alsar sa Nació i tornarli sa seua antiga grandesa? Es bo de veure per que hu feren: perque per ells això de ses Cortes no era més qu'una excusa, no era més qu'una farsa. Ni ells volien ses antigues Cortes ni sabien d'un bon tros lo qu'eren elles, pero en sabien lo suficiente per endevinar que no eren res de lo qu'ells cercaven. Com fèrem notar dissapte passat, ells no volien més qu'implantar dins Espanya ses idees de Govern d'ets *Enciclopedistes* francesos, i comprenien massa que ni es Clero ni la Noblesa en conjunt no les havien de fer costat, per més qu'alguns d'aqueys dos Estaments los no fessen. N'hi havia des Clero i de la Noblesa que los ne feyen, pero no eren gayre. Per això es liberals feren de la guerra pota per que's preszindis, en sa reunió de Cortes, des Clero i la Noblesa, i just fossen es diputats de ses Ciutats, de s'Estament popular, es qui compoguessen aquelles famoses Cortes de Cadiz, que foren de tanta de transcendència pe' sa sort d'Espanya.

De tot lo qual resulta que a ses Cortes de Cadiz no hi estigué representada tota sa Nació, ni fins i tot s'Estament popular, per motiu de que molts des diputats que hi actuaren de tals, no hu eren de bon de veres; no les havien elegits ses Ciutats, sino que just eren *suplents*, com vérem dissapte passat. ¿Que representaven idò aquelles Cortes en realitat? Lo que representaven propiament era sa masoneria, s'impiedat, es jansenisme, s'odi i s'ignorancia de l'Espanya antiga, s'odi an el Rey. De tal manera's portaren que semblava qu'havien presa sa vergonyosa tasca de implantar desde Cadiz es programa de Govern d'En Napoleón i d'En Pep Botelles, posante a copiar casi tots es decrets qu'aquells dos grans malfactors havien donats desde Madrid contra l'Església, contra sa fe d'Espanya, contra casi tot lo que constituía es seu tresor, es seu patrimoni. Dias s'octubre de 1810 privaren de proveir *beneficis esglesiastics* si no tenien cura d'animes, aturantse s'Estat ses rendes; dia 17 de juny de 1812 s'apoderaren des bens de ses *Institucions i fundacions esglesiastiques* d'olsoltes, estingides o reformades de resultes de s'invació francesa o per decret de Napoleón o En Pep Botelles. Dins s'octubre des meteix any aboliren es *Vot o donatiu de St. Jaume* que la Seu de Compostela cobrava de temps immemorial. Dia 22 de febrer de 1813 abcliren l'Inquisició. Dins es meteix més privaren totes ses *Comunidades Religioses* que no tenguessen lo manco 12 professors, i totes ses qui los tenien, les privaren d'admetre *noricis* i de demanar almoyna per adobar es convents que queyen. L'any 1811 comensaren ses Cortes a arregussar fort es bens esglesiastics; l'any 1812 un Ministre proposá d'apoderarse de tots, fins de ses esglésies, fora de ses Seus i parroquies, i vendrehu tot. An es meteix temps ses Cortes s'atribuïen potestat en ses coses espirituals i de jurisdicció sagrada, donant ordes a Bisbes i Rectors a lo barbatxo, posant a sa presó i processant Bisbes i Capítols Catedrals. I dia 5 d'abril de 1813 ses

Cortes feren lo que no poria faltar: foragitaren ab caixes destrempades es Nunci del Papa, perque presentá certes reclamacions de la Santa Seu sobre invasions de s'Autoritat Civil en materia de jurisdicció esglesiastica. L'any 1811 i 1812 acordaren ses Cortes reformar ses coses esglesiasticas d'Espanya de tal manera que'l Papa no hi vengués a tenir cap veu, això es, separar de fet de Roma l'Església d'Espanya, fent un verdader Cisme com es des grecs, es des rusos, es d'ets anglicans. Això era sa religiositat d'aquelles famoses Cortes de Cadiz, que comensaren sa seua *Constitució en nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant Amèn*. Això foren ses Cortes de Cadiz. Escoltau aqueixes paraules terribles que'n diu En Menendez Pelayo (*Heterodoxos*, T. III. p. 484): foren, diu «fruyt de totes ses tendències desgavelladores des segle XVIII; i hi fomentá, reduint hi a lleys, s'esperit de s'«Enciclopedia» i des «Contracte Social». Hereus de totes ses tradicions des vey regalisme jansenista, acabat de corrompre i de tudar ab so llevat volterria, dugueren on es derrer estrem de rabia i furor s'hostilitat contra l'Església, perseguintla ab sos seus Ministres i vexantla en sa seua immunitat. Girats d'esquena a ses antigues lleys espanyoles i deseoneixent ab absolut es valor de s'element historic i tradicional, engarbullaren, tal volta ab genoroses intencions, una *Constitució abstracta i inaplicable*, que just ab un buf havia de caure. Cegos i sorts an es sentir i an es voler des poble que deyen (aquells diputats) que representaven, ab sa seua superbia d'utopistes i ideòlegs solitaris, s'estimaren més entronisar s'idol de ses soues vagues lectures i quimèriques meditacions, que no seguir ses petjades d'ets avantpassats i prendre llum i guia de sa consciencia nacional. Fogiren sistemàticament de lo antic, alsaren castells a l'ayre, i si'n quedá res de sa seua obra, foren ses ruines que deixaren en torn seu. Gracies an aquelles reformes l'Espanya romanque xapada en dos parlits rabiosos, irreconciliables; arribá ab ses ales de s'imprenta lliure, fins an es derrer recó de sa Peninsula, sa veu de sedició contra s'orde sobrenatural, llansada p'ets enciclopedistes francesos; donaren forsa i briu es periodisme i ses societats secretes a tota classe de ambicions de mala rel, a tots es xerraynes, histrions i sofistes desenfreits; se va anar emboyrant de cada dia es criteri moral i creixent s'indiferentisme religios; i a la llarga, perdut ab sa lluyta es prestigi des trono, deslloriguerat de mil maneres s'orde religios, constituïdes fundades ses fraccions polítiques, no principis, que generalment no tenien, sino ab odis i venjances o ab interessos i por, plens es cervells de vent i es cors de rabia, comensá aquell interminable envitricollat d'accions i reaccions, d'anarquies i dictadures, que umpl sa toixeruda i miserable historia d'Espanya durant es segle XIX».

Això va esser s'obra de ses Cortes de Cadiz. ¡Deu haja perdonats aquells diputats! alguns dels quals no's pot negar qu'eren ben intencionats, pero curts de gambals en coses de politica, pero molts d'ells ones pòlisses fins a la quinta potencia. ¡Deu haja perdonats es qui varen dur la balla dins aquelles Cortes, es caps-pares des liberalisme espanyol! Diu molt oportunament Don Vicens Lafuente (*Hist. de las Socied. Secr.* T. I. p. 195) que a sa guerra de s'Independencia qu'esclatá l'any 1808, «s'afegí l'any 1812 una altra guerra sorda, intestina i preludi de guerra civil. S'història en es seu dia farà justicia an es qui tan intempestivament la promogueren per interessos personals i fanatisme sectari». Aqueys

